

Priorități pastorale: tinerii

Pr. Lect. Dr. Mihai IOSU

Pornind de la chipul și exemplul Păstorului cel Bun, în plan pastoral, preotul trebuie să aibă calitățile necesare, un program de lucru bine gândit și eficient dar și multă râvnă, toate acestea încheiate într-o strategie pe termen lung. Chiar dacă, uneori, este omul deciziilor de moment, conducătorul oficiului parohial este, în principal, omul perspectivei. Încă de la instalare, în predica aferentă momentului, noul părinte duhovnicesc, expunându-și concepția despre preoție, etalează grija sa față de toate categoriile de păstoriți. Un loc central îl ocupă tinerii, viitorul parohiei, cei față de care, preotul paroh, va fi și va rămâne un modest și întotdeauna prezent, prieten. „Tinerețea este puritate și zâmbet, este generozitate și avânt, este sete de ideal și dăruire”¹, dar și grupul cel mai afectat și poate infectat, cu elemente și principii dăunătoare. Prin natura sa, tineretul este cel mai avid la tot ce este nou, modern sau trendy. Trăind într-un climat frământat de tot mai multe schimbări, având ca specific neastâmpărul caracteristic vârstei, tinerii de azi, cei preocupați de „metode și formalisme, și un spirit al căutării”², sunt tracasăți de instabilități, încurcați și amăgiți de piața ofertelor, trezindu-se debusolați între aspirații, necunoașteri și neputințe.

Tineretul este dintotdeauna marcat de zbateri cotidiene și frământări profunde. Poate fi considerat inconstant în acțiuni, nonconformist și rebel. „Prezența haosului său existențial poate fi simțită. Întrebările lui existențiale — pentru ce trăiesc? încotro merg? — nu numai că nu primesc un răspuns în haosul contestației, al confuziei și rătăcirii orientate,

---

¹ Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, „Tinerețe și Înviere”, în vol. *Tineretul și creștinismul*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2008, p. 25.

² Dan Puric, *Cine suntem*, Ed. Platytera, București, 2008, p. 15.

Priorități pastorale: tinerii

dar de mai multe ori se pierde literalmente în climatul general de viață relaxată și indiferență (akedie) care se întinde tot mai mult³. Tânărul contemporan „are o minte ce funcționează cu mare viteză, fie în privința ideilor și a sistemelor, fie numai în cea a dorințelor și poftelor... Spațiile inimii sunt domenii lăsate în paragină, fiind foarte important ca inteligențele să fie pacificate pentru ca ele să poată înțelege rugăciunea”⁴.

În ceea ce privește felul și amploarea de a trăi viața, putem afirma că am descoperit categoria socială cea mai ferventă în a acționa și cea mai imprevizibilă, în ceea ce privește orientarea acțiunilor. „Tinerii noștri vor să-și trăiască viața cât mai intens cu putință, să se bucure de ea. Aici își are rădăcina cauza „răbufnirilor” tinerilor noștri (extremismul, exaltarea, lipsa de măsură, ieșirea din minți). Este vorba de tendințe persistente de autodepășire în orice direcție, chiar și spre monahism, atunci când n-a fost cultivat un duh monahal autentic. În paralel se dezvoltă curente cum sunt anarhismul social, terorismul, antisocialitatea, nihilismul, autoexaltarea și dominația Eului etc.”⁵

De obicei, destul de brusc, preotul paroh, este încunoștințat de apariția și apoi de statornicirea unor astfel de fapte antisociale. Nu de puține ori, șocul este cu atât mai mare cu cât cel ce întruchiează un asemenea derapaj, este un tânăr sau un grup de la care nu se aștepta. „Cartierul general” al parohiei intră în alertă. Se problematizează cazul și se caută soluții, care pot fi de moment, cu rază scurtă de acțiune sau de perspectivă. La nivel parohial a apărut un caz la care preotul și celelalte organe parohiale abilitate trebuie să ia atitudine sau să treacă la (re)acțiune. „Datoria noastră este aceea de a deveni constructori de punți, de a înțelege problemele oamenilor, de a le împărtăși aceste probleme, de a le asculta argumentele. Nu este necesar să le dăm toate răspunsurile dintr-odată. Numai faptul că ne „pierdem” timpul nostru ascultându-i, provoacă simpatie și un început de dragoste”⁶.

Problematica sau pastorația tineretului incumbă o serie de probleme ce-și au obârșia în fieful tinerilor și, care, odată evidențiate, nu pot fi

³ Gheorghios D. Metallinos, *Parohia. Hristos în mijlocul nostru*, Ed. Deisis, Sibiu, 2004, p. 124.

⁴ Olivier Clement, *Taize, un sens al vieții*, Ed. Anastasia, București, 1998, p. 24.

⁵ Gheorghios D. Metallinos, *op. cit.*, p. 124-125.

⁶ Mitropolit Emilianos Timiadis, *Preot, parohie, innoire*, Ed. Sofia, București, 2001, p. 123.

ignore și nici măcar minimalizate. În principal se au în vedere problemele apărute în spațiul parohial datorită lipsei de canalizare sănătoasă a intereselor tinerilor. Deschiderea de astăzi oferită tineretului este și o șansă deosebită, dar și o sursă de capcane. Șansa este dată de paleta diversă de opțiuni, unde fiecare se poate găsi sau regăsi, aducând cu sine bagajul mai mare sau mai mic de știință, credință și conștiință. Capcanele apar atunci când, în dezinvoltura creată de varietate, se schimbă, în mod păgubitor, prioritățile, distorsionându-se valoarea și importanța uneia sau alteia dintre opțiuni. Marcat de un entuziasm, oarecum indisciplinat, tânărul se vede doar beneficiarul șansei oferite și nu întrevede posibilele curse întinse cu mijloace și resurse generate de propria ființă.

Absența unui program limpede și cuprinzător, de orientare a tinerețului zilelor noastre, duce, pe de o parte, la grave curențe în dezvoltarea unei imagini corecte și de utilitate maximă, în ceea ce privește prezența activă încununată de prestanță și prestigiu, iar pe de altă parte, la demararea involuntară sau scăpată de sub control a unei activități defavorabile, prin atmosfera creată și contraproductivă, prin consecințe. „Modelul nostru a devenit «omul european», omul «postindustrial» al societății europene”⁷. La acest stadiu ne întrebăm ca Petre Țuțea: „Știi unde poți căpăta definiția omului? În templu. În Biserică. Acolo ești comparat cu Dumnezeu, fiindcă exprimi chipul și asemănarea Lui. Dacă Biserica ar dispărea din istorie, istoria n-ar mai avea oameni. Ar dispărea și omul”⁸.

Direcționarea defectuoasă a lui *homo sapiens* a ajuns ca, la un moment dat, orientarea acestuia să fie spre „*homo economicus*, spre omul gândirii materialiste și a veacului prezent, închis în orizontalitate și secularizare, chiar dacă aparent crede în Dumnezeu și e religios”⁹. Aparența această este exploatată astfel: „Fără Dumnezeu, omul rămâne un biet animal rațional și vorbitor, care vine de nicăieri și merge spre nicăieri. Și el rămâne așa chiar dacă este laureat al premiului Nobel sau măturător”¹⁰.

Transferul de griji și aspirații spre Comunitatea Europeană a dus la instaurarea unui climat de supunere dar și la o vânzare a la Iuda, în ceea

⁷ Gheorghios D. Metallinos, *op. cit.*, p. 126.

⁸ Petre Țuțea, *322 de cuvinte memorabile*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 25.

⁹ Gheorghios D. Metallinos, *op. cit.*, p. 126.

¹⁰ Petre Țuțea, *op. cit.*, p. 83.

Priorități pastorale: tinerii

ce privește latura duhovnicească a omului și implicit a tinerilor. „Generația de azi e grea de glorie”¹¹, într-un context în care „religia europeană este un umanism anemic suprimat în practică, având ca ideal succesul în lume și nu îndumnezeirea omului”¹².

Interesant este modelul din Biserica Ortodoxă a Greciei, de la care ne putem documenta și chiar inspira. „Problema e cum anume poate parohia, în spațiul ei, să țină vie tradiția ortodoxă astfel încât colaborarea – impusă de altfel – cu Europa să nu însemne și o absorbire a civilizației noastre de către cea a Europei. Cum anume să țină vie tradiția noastră în așa fel încât, încă de la vârsta preșcolară și a copilăriei, omul grec să aibă un model existențial viu de viață și societate, care să-l ajute să respingă orice lucru străin care i-a invadat viața”¹³. Soluția găsită și, cred eu, îndelung gândită a fost de a stabili un raport de interacțiune cu mediul monahal, în speță, cu mănăstirile din Muntele Athos.

Părintele profesor G. Metallinos de la Facultatea de Teologie a Universității din Atena, aduce ca argument o experiență recentă, care poate fi un punct de plecare în gestionarea problemei tineretului și în însănătoșirea vieții interioare a tinerilor, așezându-i pe calea cea dreaptă.

„În urmă cu câteva luni am dus la Sfântul Munte un grup și împreună cu noi era și un copil de 12 ani. Am vizitat diferite mănăstiri și am trăit câteva zile modul lor de viață, de la privegherile toată noaptea și cult până la pregătirea mesei și la discuțiile duhovnicești cu «bătrânii». Când am urcat pe vapor ca să ne întoarcem, l-am întrebat pe băiatul de 12 ani care era cu noi ce impresie i-a făcut Sfântul Munte. Și el a răspuns fără să se gândească: «Oamenii aceștia reușesc să trăiască tot timpul lor în harul lui Dumnezeu». «Cum înțelegi asta?», l-am întrebat. «Iată, mi-a răspuns. Chiar și cartofii și vinetele le curăță spunând rugăciunea sau Paraclisul Maicii Domnului...»¹⁴ Se au în vedere apropierea de monahism și împrumutul de valori din mediul mănăstiresc, mediu unde tânărul „va fi înarmat cu exemplele evlaviei ce îi vor fi învățate și

¹¹ *Ibidem*, p. 54.

¹² Gheorghios D. Metallinos, *op. cit.*, p. 126.

¹³ *Ibidem*, p. 126.

¹⁴ *Ibidem*, p. 126.

astfel deprinderea câștigată îi va procura ușurința de a acționa bine”¹⁵. Soluția mizează pe interacțiunea dintre mediul vulcanic și revoluționar al tineretului cu spațiul monahal, sobru, cald, sigur și cu stabil fundament duhovnicesc. „Spre a ajunge la unirea cu Dumnezeu, în măsura în care acest lucru se poate împlini aici pe pământ, trebuie nevoință necentenită, o veghe neîncetată, așa încât integritatea omului lăuntric, unirea minții cu inima, să poată ține piept tuturor atacurilor, tuturor pornirilor pătimășe”¹⁶.

1. Pe „ordinea de zi” a parohiei trebuie să apară, cotidian, preocuparea pentru tineri. Animat de o neobosită dorință de a fi la curent cu desfășurarea diverselor evenimente, cu personaje tinere, intuind ce poate asimila spre o mai bună activitate pastorală, preotului nu-i este permis să minimalizeze consecințele izvorâte din realitatea imediată. Aflat într-o perioadă de maximă căutare, un tânăr, astăzi o personalitate a culturii române, parcurgând o nouă etapă a vieții, când sufletul său a început să se așeze în timpul Liturghiei, alături de preoții Bisericii, ne lasă o destăinuire memorabilă: „Trăirea credinței mi-a schimbat felul de a trăi viața. Parcă am intrat într-o baie de lumină și mi s-au limpezit lucrurile, m-am lămurit o dată pentru totdeauna. A încetat căutarea mea sfâșietoare... Acum am intrat într-o lumină; știu că fără Dumnezeu nimic nu este posibil, știu că prin credință poți muta și munții, nu mai am teama de răul care mi s-ar putea întâmpla”¹⁷.

De atâtea ori auzim diverse expuneri, uneori chiar elucubrații, pe tema „dramei tineretului”¹⁸, dintr-o perioadă sau alta. Fiind atât de prezenți în mediul existențial, entuziaști și neînfricați, tinerii sunt pe cât de adaptabili, pe atât de vulnerabili. „Tineretul nostru «religios» nu încetează să trăiască și să se miște în aceeași realitate cu ceilalți tineri și să accepte influența ei. Crescut în această realitate secularizată, el învață să vadă Biserica și religia cu ochii tineretului american și european, ca o latură independentă a vieții, desprinsă de celelalte aspecte ale ei, de edu-

---

¹⁵ Tomas Spidlik, *Spiritualitatea Răsăritului creștin*, I. Manual sistematic, Ed. Deisis, Sibiu, 1997, p. 208.

¹⁶ Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Ed. Anastasia, București, s.a., p. 45.

¹⁷ Dan Puric, *op. cit.*, p. 14-15.

¹⁸ Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, *Tinerete și Înviere...*, p. 25.

Priorități pastorale: tinerii

cație, tehnică, profesii etc., și nu ca una care constituie întregul vieții¹⁹. Această optică de a privi în ansamblu, observând acest „spirit al unității și sobornicității”²⁰, dar și în detaliu, focalizând spre cazurile izolate, instabile, trebuie să constituie preocuparea majoră și constantă a preotului, implicat în viața parohială și responsabil de progresul spiritual și nu numai, al comunității încredințate. Tineretul ca factor component și activ al acestei unități oferă nenumărate ocazii de analiză sau de acțiune.

2. Fiind „binecuvântată” cu o grijă generoasă, problema tinerilor cere o rezolvare pe măsură. Centrele pentru tineret și catehetice, întâlnirile speciale cu tinerii și asociațiile de tineri, dar și în cazuri izolate, potrivit problemelor, fac parte din prioritățile parohiei. Tematica acestor întâlniri este ușor de stabilit, chiar tinerii fiind cei ce dau substanța discuțiilor și a acțiunilor ulterioare. Se evidențiază, dintru început două categorii:

A. Tineri situați, prin comportament și prin grija familiei, mai aproape de viața bisericească și care exultă, hrănindu-se din împlinirea rugăciunii următoare: „Stârnește, Doamne, în mine această sete și această foame, înflăcărează-mă de această dorință vie de a crește neconținut în sfințenie, pentru a fi cât mai plăcut înaintea Ta, și inima mea numai-decât va fi mulțumită”²¹. Aceștia constituie primul grup de impact și alcătuiesc nucleul fortificat de colaboratori.

B. Cei ce se poziționează de cealaltă parte a baricadei, reținuți, refractari sau opozanți feroce ai prezenței și lucrării Bisericii în viața lor, caracterizați ca fiind imaturi social. „Maturizarea socială are ca element definitoriu, capacitatea individului de a menține un echilibru dinamic între interesele sale și interesele sociale, între necesitățile și aspirațiile sale și cele ale societății. Din această perspectivă, acești tineri prezintă dificultăți de integrare socială, deseori intrând în conflict cu cerințele unui anumit sistem valoric-normativ. Trăsătura esențială a comportamentului acestor tineri este imaturitatea psihică, fapt care determină o adaptare mai dificilă la condițiile mediului socio-cultural și o asimilare

¹⁹ Gheorghios D. Metallinos, *op. cit.*, p. 126.

²⁰ *Ibidem*, p. 126.

²¹ P. Chaignon, *Meditații pentru preoți*, Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2005, p. 105.

deficitară e experienței trăite sau cunoscute²². Cum parohia face parte din societate, fiind ea însăși o „societate în miniatură”, îi putem cataloga pe acești tineri ca fiind imaturi pastoral.

„O grijă specială însă trebuie acordată bunei organizări a catehizării, astfel încât să devină atrăgătoare pentru copii, în special prin dialogul sincer, mai ales în catehizarea medie și superioară, ca să se poată aborda diversele probleme ale adolescenței (conestații, schimbări sentimentale și caracterologice, sexualitate etc). Aici e indicată și canalizarea corespunzătoare a tinerilor, îndeosebi a celor talentați spre muzică (bizantină și europeană) prin crearea de coruri sau orchestre, încât să asigure și acopere spațiul liber²³.

Ajungem la ceea ce se numește identitatea de sine. Construcția acesteia se realizează în etape, fiecare etapă fiind marcată de un anume „sentiment de identitate”, ce are diverse nuanțe pozitive, ca de exemplu: încredere, inițiativă, sentimentul de ființă competentă sau negative, în fond, antonimele termenilor de mai sus. Toate acestea duc la imaginea de tânăr bun sau tânăr rău. Mulți adolescenți tind să-și dezvolte imaginea de sine prin comparație cu ceilalți sau cu o imagine idealizată despre ce ar trebui să fie. Eșecurile în anumite domenii ale vieții tânărului conduc deseori la sentimentul lipsei de valoare.

3. Materializarea programelor de cuprindere și redresare a tinerilor prin implicarea efectivă a acestora în actul liturgic și în cel pastoral. La mare căutare în toate mediile de azi sunt diversele programe care permit o disciplinare atât a căutării, cât și a soluționării problemelor existente, dublată de posibilitatea accesării de fonduri, asigurându-se astfel „baza materială” a reușitei pastorale. Primul pas la acest nivel este făcut prin conștientizarea acestei categorii umane de a descoperi frumosul și apoi binele promovate de Biserică. O icoană sau pictura integrală a locașului de cult, asociate cu un act filantropic marcat de naturalețe și deloc regizat, pot constitui premise ale unui bun început. Entuziasmați de bine și frumos, tinerii devin apoi fascinați de adevărul propovăduit de Biserică. Ajung să descopere cum triada: bine, adevăr și frumos, este incompletă

---

²² ***Manual de proceduri privind inserția socio-profesională a tinerilor care părăsesc sistemul de protecția a copilului, Ed. Europrint, Baia Mare, 2006, p. 20.

²³ Gheorghios D. Metallinos, *op. cit.*, p. 129-130.

Priorități pastorale: tinerii

și astfel li se revelează divinul, elementul care umple spațiul liber și dă consistență frământării specifice tineretului, în felul acesta ajungându-se la spiritul comunitar²⁴.

Parcursul acesta nu este nici pe departe atât de ușor de acoperit, după cum a fost descris. Nu trebuie ignorate fazele de criză ale tinerilor, „când comportamentul lor este dominat de instabilitate, labilitate afectivă, impulsivitate, irascibilitate, rigiditate, tendința de negare a tot ce apreciază alții, atitudini nonconformiste evidente”²⁵. Sunt etape ale tinerilor când aceștia „fac dovada lipsei de caracter, dovada lipsei de viață virtuoasă, a lipsei de închinare, de dragoste, de vocație”²⁶. Aici și acum își dovedesc eficiența calitățile preotului, pe de o parte, și spiritul comunitar, pe de altă parte. Faza de „depresie pastorală”²⁷ a tânărului sau a grupului juvenil, trebuie depistată la timp și acțiunea în consecință să fie cea mai potrivită în a trata cauza și a elimina efectele.

„În centrul responsabilității noastre față de tineret stă îndreptarea lor «spre tot adevărul» nu numai în ce privește dogma, dar și în ce privește intruparea acestei dogme în societate. Îi vom convinge astfel pe tinerii noștri «duhovnicești» că lupta pentru puritatea dogmei rămâne incompletă dacă nu e legată și de efortul de formare și transfigurare în Hristos a spațiului nostru social, fie și a spațiului existenței noastre ortodoxe, adică a parohiei noastre. Și aceasta pentru că sfințenia și socialitatea sunt două aspecte ale tradiției noastre ortodoxe”²⁸.

Eforturile de materializare a tot ce poate soluționa o problemă sau o criză, constituie, de fapt, răspunsul pe care îl dă și și-l dă preotul paroh, atunci când întruchipează spiritul de jertfă. În fond, rezultatul nu este unul spectaculos sau miraculos, ci doar o datorie de serviciu, rostul său între oameni și pentru oameni.

²⁴ Pr. Prof. Dr. Ilarion V. Felea, *Necesitatea religiei*, în vol. *Tineretul și creștinismul...*, p. 254-255.

²⁵ *** , *Manual de proceduri privind inserția socio-profesională a tinerilor...*, p. 20.

²⁶ Spiridon Cândeș, *Studii și articole de Pastorală Ortodoxă*, Ed. Arhiepiscopiei Sibiului, 2002, p. 19.

²⁷ Jacques Marin, *Aimer s'est pardonner*, Ed. des Beatitudes, Societe des oeuvres communautaires, 1990, p. 88.

²⁸ Gheorghios D. Metallinos, *op. cit.*, p. 128-129.

„Reorganizarea și reînnoirea efortului de catehizare a tineretului va conduce la o renaștere liturgică, atât de necesară, pentru ca parohia împreună cu biserica ei să devină iarăși centrul vieții noastre”²⁹.

4. O grijă specială însă trebuie acordată și aspectelor cu caracter exclusiv laic din viața tinerilor, aspecte care pot fi o punte spre viața duhovnicească și nicidecum, o piedică. Preotul, în calitate de om cult, înțelept, ancorat în realitatea imediată, nu poate ignora această supapă a tinerilor. Conducătorul parohiei, „cel pus la paza sufletelor, suflet al cărui preț nu-și găsește echivalență în niciunul din elementele universului”³⁰, nu coboară stacheta demnității și a responsabilității sale, imitându-i, pe acest palier, pe credincioșii tineri, dar nici nu poate eluda obligația sa pastorală de a îndruma, supraveghea și amenda, acolo unde se impune, o „ieșire în decor” a tinerilor. Convins de veridicitatea sintagmei conform căreia binele nu-i bine dacă nu-i bine făcut, cel chemat a se *face tuturor, toate* (I Cor. 9, 22) și care acționează *cu timp și fără timp* (II Tim. 4, 2), poate fi prezent cu discreție, poate acționa cu blândețe și poate ajuta efectiv și substanțial.

5. Parohia este și rămâne o unitate compactă, alcătuită din credincioși ai mai multor generații. Și cum tinerii reprezintă, prin definiție, generația avangardistă și nonconformistă, preotul trebuie să fie și să rămână elementul catalizator, dar și factorul propulsor al comunității, educatorul prin excelență. Această sumă de responsabilități, însumate în „exercițiul eroic al voinței”³¹, îl plasează pe preot în postura de factor indispensabil în procesul de stabilitate a parohiei și de păstrare a valorilor comunitare în cadrul acestei unități administrative. Chiar dacă tinerii se vor bucura de atenție sporită și vor beneficia de programe de integrare și socializare, nu li se va permite să se constituie în grupări izolate, privilegiate, ci, în virtutea aceluiași spirit comunitar, vor întregi acel tot parohial și vor da viață și culoare specifică enoriei din care, onorabil și onorant, fac parte. „Vremea noastră este vremea tineretului”³².

---

²⁹ *Ibidem*, p. 131.

³⁰ Pr. Prof. Univ. Dr. Petre Vintilescu, *Preotul în fața chemării sale de păstor de suflete*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2007, p. 51.

³¹ Prof. Dr. Nichifor Crainic, *Copilărie și sfințenie*, în vol. *Tineretul și creștinismul*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2008, p. 81.

³² Idem, „Tineretul și creștinismul”, în vol. *Tineretul și creștinismul...*, p. 97.

Priorități pastorale: tinerii

Abstract: Pastoral Priorities: Our Youth. Youth is purity and smile, generosity and enthusiasm, longing for ideals and commitment; our youth is probably the most affected by or infected with harmful elements and principles of all social groups. Pastoral activities focused on our youth imply several problems originated in the youth's life and which, once pointed out, cannot be ignored or minimized. This paper tackles the issues appeared in our parishes due to the lack of a healthy guiding of youth's interests, and aims at suggesting possible solutions which may help us catechize them and allow them to freely and consciously integrate into the community. Any victory is a spiritual gain, and any defeat is by no means giving up but reinforcement. Our care for the youth is in fact a friendly and helping hand stretched by friends to their friends.